

**TÜRK SİNEMASINDA TOPLUMSAL
GERÇEKÇİLİK SERÜVENİ**

TOPLUMSAL GERÇEKÇİLİKTE TOPLUMSAL KADERCİLİĞE

Yazar
Dilar DİKEN YÜCEL

© Copyright 2021

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçla kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

"Bu eser Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde Radyo-Televizyon ve Sinema Anabilim Dalında doktora tezi olarak hazırlanmış ve jüri üyeleri Prof. Dr. Aydan ÖZSOY (Danışman), Prof. Dr. S. Ruken ÖZTÜRK (Üye), Prof. Dr. Aslıhan DOĞAN TOPÇU (Üye), Prof. Dr. Serdar ÖZTÜRK (Üye) ve Doç. Dr. Ali KARADOĞAN (Üye) önünde 16.02.2021 tarihinde savunularak kabul edilmiştir. Tezin adı "Toplumsal Gerçekçilikten Toplumsal Kaderciliğe 1960'lar Türk Sineması" iken kitabın adı "Türk Sinemasında Toplumsal Gerçekçilik Serüveni Toplumsal Gerçekçilikten Toplumsal Kaderciliğe" olarak değiştirilmiştir. Tezde ileri sürülen görüşler yazarına ait olup, Enstitü bu görüşlerden dolayı hiçbir sorumluluk kabul etmez." (Memduh Ün, "Üç Arkadaş", 1958)

ISBN

978-625-7354-90-5

Kitap Adı

Türk Sinemasında Toplumsal Gerçekçilik Serüveni

Yazar

Dilar DİKEN YÜCEL

ORCİD iD: 0000-0003-2993-9903

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

47518

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Bisac Code

ART064000

DOI

XX

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

*Çalışmam boyunca desteğini esirgemeyen eşim
Ömer Faruk'a ve henüz anne karnındayken
doktora sürecime dâhil olan oğlum Emir Ali'ye...*

TEŞEKKÜR

Okuduğunuz kitap, Ankara Hacıbayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü’nde savunmuş olduğum “Toplumsal Gerçekçilikten Toplumsal Kaderciliğe 1960’lar Türk Sineması” adlı doktora tezimden türetilmiştir. Bu vesile ile çalışmamın her safhasında yardımlarını esirgemeyen değerli danışmanım Prof. Dr. Aydan ÖZSOY’a ve süreç içerisinde değerli katkılar sunan hocalarım Prof. Dr. Serdar ÖZTÜRK ve Doç. Dr. Ali KARADOĞAN’a teşekkürlerimi sunarım.

ÖNSÖZ

Türk sineması üzerine çalışmak özellikle yakın tarihe bakmak, şimdi ve geçmişin, eskinin buluşması, kucaklaşması anlamına gelir. Bu sürprizlerle dolu süreçte farklı zamanlara, bakış açılara ve ruhlara sahip pek çok kaynak, materyal, veri, filmler, görüntüler, söyleşi, anı ve dedikodular araştırmacının önüne yığılıverir. Karşılaşılan malzeme bazen sevinç ve şaşkınlık bazense hayal kırıklıklarına neden olsa da heyecan vericidir. Türkiye’de, bu kadim ve verimli topraklar üzerinde sinema alanında çalışmak dinamik, besleyici ve çalışan için bir o kadar da özdeşleşimdir. Filmlerin, toplumsal belleğini kayıt altına alan, saklayan ve bugüne ulaştıran etkili bir dil, sanat formu olduğunu düşündüğümüzde ise elinizdeki çalışmanın önemi ortaya çıkmaktadır. Filmler yoluyla toplumsal olanı anlamak, anlamlandırmak ve tartışmak, bugünle ilişkiler kurmak daha da anlamlı hale gelir.

Türk Sinemasında Toplumsal Gerçekçilik Serüveni Toplumsal Gerçekçilikten Toplumsal Kaderciliğe adlı çalışma, sinemamızın 1960-1970 yılları arasını gerçekçilik tartışmaları ekseninde anlamak ve toplumsal gerçekçi olarak adlandırılan filmler ekseninde çözümlemek, yorumlamak amacıyla yola çıkmakta. Toplumsal gerçekliğe bir akım olmaktan ziyade, bir yönelim ve eğilim olarak yaklaşan kitap, döneme bu açıdan bakan yazar, akademisyen ve sinemacılarla da ortak zeminde buluşmaktadır. Dilar Diken Yücel’in doktora tez çalışmasından kitaplaştırılan elinizdeki metin, zengin referansları, film analizleri ile 1960’lı yıllarla birlikte sinema tarihi çalışmalarında ihmal edilmiş olan 1965-1970 yılları arasını da mercek altına almaktadır. Bu dönemde çekilen ve

seçilen 22 filme yeni bir bakış açısı ile yaklaşan kitap, incelenen filmleri ‘toplumsal kadercilik’ kavramı ile ilişkilendirmektedir. Toplumsal gerçekliğin devam ettiği fakat toplumsal ve kültürel kırılmalarla şekil değiştirdiği 1965 sonrası üretilen bu filmler için ‘toplumsal kaderci filmler’ adlandırılması önerilmektedir. Bu öneri Türk Sineması çalışmaları ve araştırmaları açısından oldukça önemli ve yenilikçidir.

Kitap, ilk bölümünde, sinema tarihinde gerçekçilik geleneğinin dayanaklarını, ilk kuramcılardan başlayarak tartışarak okuyucusuna bir çerçeve sunar. Ardından 1960’lar Türkiye’si’nin sanat, edebiyat ve toplumsal gelişmeleri bağlamında sinemasını, sinema kültürünü, yapısal ilişkilerini ve film üretim pratiklerini ele alır. İlerleyen bölümlerinde 1960’lar Türkiye’si’nin toplumsal meselelerine filmlerle bakmaya, yorumlamaya girişir. Bu filmler üzerinden toplumsal olanı anlama ve tartışma çabası içinde pek çok özgün ve yaratıcı kategori kurarak zengin analizler sunar. 1960’ların toplumsal sorunları; suç, kentleşme, yoksullaşma, göç ve kültürel bozulmalar, çatlaklar film analizlerinin merkezindeki konulardan bazılarıdır. Kitap, 1965-1970 yılları arasında toplumsal gerçekliğin seyrine bakılan son bölümünde ise kırsalın, gurbetçilerin sorunlarını, batıllaşma arzusunun, ahlak bozumunun yarattığı problemleri ve Kıbrıs sorununun ele alındığı filmleri çözümler. Analizler sonucunda ‘toplumsal kadercilik’ kavramını genç akademisyenler ve sinema alanında çalışacak olan araştırmacılara önerir.

Sosyal bilimler ve Türk sinema tarihi alanında yapılan çalışmalara yaptığı özgün katkı dolayısıyla yazarı Dilar Diken Yücel’i ve katkı sunan herkesi kutluyorum. Kitap, sinema tarihimiz içindeki belirli dönemlere ve toplumsal gerçekçi, kaderci filmlere yeniden bakmamız, tartışmamız ve toplumsal olan üzerine dü-

şünmeye devam etmemiz gerektiğini hatırlattığı için de önemli ve dikkat çekicidir. Kitabın sonraki çalışmalar için yol gösterici olacağına inanıyor, okurunun bol olmasını diliyorum.

Prof. Dr. Aydan ÖZSOY

Nisan 2021 Ankara

İçindekiler

GİRİŞ	1
--------------------	----------

1. BÖLÜM

Sinema Tarihinde Gerçekçi Gelenek.....	21
---	-----------

1.1. Gerçekliğin Estetik Yansıması: Marksist Bakış	34
1.2. Gerçekçilik Dönüşüyor... ..	41
1.3. Sinematik Gerçeklik Üzerine	50
1.3.1. Birbirini Tamamlayan İki Gelenek: Biçimcilik ve Gerçekçilik	56
1.3.1.1. Gerçekliğin laboratuvarı: Biçimcilik tartışmaları.....	60
1.3.1.2. Sinema Aracılığıyla Gerçekliğin İfşası.....	74
1.3.3. Yeni Bir Biçim ve Öz Yaratma Çabası: İtalyan Yeni Gerçekçiliği	82

2. BÖLÜM

1960'Lar Türkiye'sinde Sanat, Edebiyat ve Toplum.....	91
2.1. 60'Lar Türkiye'sinde Siyasal, Ekonomik ve Toplumsal Yaşam	93
2.1.1. 27 Mayıs 1960 Darbesi.....	102
2.1.2. 1961 Anayasası.....	105
2.1.3. Koalisyon Hükümeti ve Adalet Parti İktidarı.....	107
2.1.4. Sanat ve Edebiyatın Yolu Toplumsal Gerçekçilik İle Kesişiyor	112

3. BÖLÜM

1960'lar Türkiye'sinin Toplumsal Meselelerine

Filmlerle Bakmak	139
3.1. 1960'lar Türk Sinemasında Film	
Üretim Pratikleri.....	140
3.2. 60'larda Sinema Seyircisi	147
3.3. Sine-İş'ten Sinematek'e 60'lar	
Türk Sinemasında Örgütsel Yapı	151
3.4. Dönemin Tartışmalı Kavramları:	
Halk Sineması ve Ulusal Sinema	155
3.5. Toplumsal Gerçekçilik Ruhu	
Yeşilçam'ı Sarıyor	161
3.5.1. Toplumsal Gerçekliği Yansıtmayı Amaç	
Edinmiş Filmler ve Anlattıkları	174
3.5.1.1. Suçun Toplumsallığı:	
Gecelerin Ötesi	176
3.5.1.2. Kolektif Bilinç Uyanıyor:	
Otobüs Yolcuları.....	186
3.5.1.3. Haksızlıklar Karşısında	
Eğilmeyen İrade: Yılanların Öcü.....	192
3.5.1.4 Zonguldak'a Sığamayan Mühendis:	
Şehirdeki Yabancı.....	196
3.5.1.5. Bir Yerel Seçim Mücadelesi:	
Yarın Bizimdir	202
3.5.1.6. Daha İyinin Ne Olduğunu	
Öğrenmek: Şafak Bekçileri	206
3.5.1.7. Nereden Senin Oluyormuş?:	
Susuz Yaz	211
3.5.1.8. Amerikan Yardımıyla Türeyen	
Zenginler: Suçlular Aramızda	215
3.5.1.9. İstanbul'a İntibak Edemeyenler:	
Gurbet Kuşları	220
3.5.1.10. Sıra Bizde Çocuklar:	
Bitmeyen Yol.....	225
3.5.1.11. Taşı Toprağı Altın Şehir	232

3.5.1.12. Karanlık-tan Uyananlar mı Demeli?: Karanlıkta Uyananlar	237
3.5.2. 1965-1970 Yılları Arası Toplumsal Gerçekçiliğin Seyri.....	242
3.5.2.1. Kırsalın Toplumsal Sorunları ile Temas Etmiş Filmler	244
3.5.2.2. Türk Sineması'nın Gurbetçilerinden: Ben Öldükçe Yaşarım, Bir Türk'e Gönül Verdim	270
3.5.2.3. Batılılaşma Arzusunun Erozyona Uğrattığı Hayatlar.....	279
3.5.2.4. Siyasal ve Kamusal Düzene Dair Söylenenler: Artık Düşman Değiliz ve Linç	291
3.5.2.5. Genç Neslin Ahlak Bozumuna Uğradığını İddia Edenler	298
3.5.2.6. Türk Sineması'nın Kıbrıs Sorununa Karşı Konumlanışına Dair Örnekler	307
3.6. Bir Kavram Önerisi: Toplumsal Kadercilik.....	315
Sonuç	333
Kaynaklar	349

Kaynaklar

1. Abella, A. (2011). “Çağdaş Sanat ve Hanna Segal’in Estetik Üzerine Düşünceleri”, *Uluslararası Psikanaliz Yıllığı 2011* içinde (s. 51-68). İstanbul: Sel Yayıncılık.
2. Abisel, N. (1994, Ekim-Aralık). “Bir Dünya Nasıl Kurulur? Popüler Türk Filmlerinde Anlatı Yapısı Üzerine.” 25. *Kare*, (9), 19-28.
3. Abisel, N. (2014). *Sessiz Sinema*. Ankara: De ki Yayınları.
4. Ahmad, F. (2007). *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*. İstanbul: Hil Yayın.
5. Akbulut, H. (2014, Ağustos). “Sinemaya Gitmek ve Seyir: Bir Sözlü Tarih Çalışması”, *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi (EJOIR)*, (2), 1-16.
6. Alkan, M. Ö. (2017). Altmışlı Yıllarda Günlük Hayatın Siyaseti. M. K. Kaynar (Editör). *Türkiye’nin 1960’lı Yılları* içinde (s. 949-951). İstanbul: İletişim Yayınları.
7. Altınar, B. (2005). *Metin Erksan Sineması*. İstanbul: Pan Yayınları.
8. And, M. (1970). *100 Soruda Türk Tiyatrosu Tarihi*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
9. And, M. (1983). *Cumhuriyet Dönemi Türk Tiyatrosu 1923-1983*. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
10. Andrew, J. D. (2010). *Büyük Sinema Kuramları*. (Z. Atam, Çev.). İstanbul: Doruk Yayıncılık.
11. Aristoteles. (2015). *Poetika*. (S. Rifat, Çev.). İstanbul: Can Yayınları.

12. Armes, R. (2019). *Sinema ve Gerçeklik*. (Z. Özen Barkot, Çev.). İstanbul: Doruk Yayıncılık.
13. Arnheim, R. (2002) *Sanat Olarak Sinema*. (R. Ünal, Çev.). İstanbul: Öteki Yayın Evi.
14. Atik, A., & Bilginer Erdoğan, Ş. (2014). "Toplumsal Bellek ve Medya", *Atatürk İletişim Dergisi*, (6), 1-16.
15. Avcioğlu, D. (1961, Aralık 27). "Huzur", *Yön Dergisi*, (2), 3.
16. Avşar Keçeli, H. (2010). *Kant'ta Özgürlük ve Ödev Sorunu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
17. Aydemir, Ş. (2009). Dönemin Tanığı ve Geleceğin Habercisi. Z. Dadak, & B. Göl (Editörler). *60'ların Türk Sineması* içinde (s. 54-63). Antalya: AKSAV Yayınları.
18. Aydemir, Ş. S. (1999). *İkinci Adam (1884-1938)*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
19. Aydın, M. Ç. (1997, Ekim- Aralık). "1960'lar Türkiye'sinde Sinemada Akımlar", *Görüntü Dergisi*, (21), 12-21.
20. Aydın, S., & Taşkın, Y. (2016). *1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
21. Balassa, B. (1980). The Process of industrial Development and Alternative Development Stragies. In G.M. Meier (Ed.) (1984), *Leading Issuesin Economic Development* (4. Baskı, s.516-522). Oxford University Press.
22. Balazs, B. (1970). *Theory of the Film*. New York: Dover Books.
23. Balcı, D. (2014). *Her Film Bir İmtihandı Feyzi Tuna*. İstanbul: Agora Kitaplığı.
24. Başgüney, H. (2009). *Türk Sinematek Derneği Türkiye'de Sinema ve Politik Tartışma*. İstanbul: Libra Kitap.
25. Baudrillard, J. (2011). *Simülakrlar ve Simülasyon*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
26. Bazin, A. (1966). *Çağdaş Sinemanın Sorunları*. (N. Özön, Çev.). Ankara: Bilgi Yayınevi.
27. Bazin, A. (2013). *Sinema Nedir?*. (İ. Şener, Çev.). İstanbul: Doruk Yayınları.
28. Belediye Gelirleri Kanunu. T.C. Resmi Gazete (5237, 9 Temmuz 1948).
29. Belkıs, Ö. (2013). 1960-1970 Türk Tiyatrosu. Erkek, H. & Buttanrı, M. (Ed.). *Türk Tiyatrosu* içinde (s. 150-167). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınevi.

30. Bergson, H. (2014). *Gülme*. (D. Çetinkasap, Çev.). İstanbul: İş Bankası Yayınları.
31. Bildiri. (1961, Aralık 20). *Yön Dergisi* (1), 12-13.
32. Bozkurt, N. (2000). *Sanat ve Estetik*. Bursa: Asa Kitabevi.
33. Brecht, B. (1980). *Sosyalist Gerçekçilik Ve Toplum*. (A. Cemal & K. Güven, Çev.). İstanbul: Altın Kitaplar.
34. Burçak, E. (1996, Temmuz). "Yazlık ya da Bahçe sinemaları- Mahallece gidilen sinemalar", *İstanbul*, (18), 86-88.
35. Burn, L. (2009). *Yunan Mitleri*. (N. Tokdoğan, Çev.). İstanbul: Phonenix Yayınları.
36. Büker, S. (1996). *Film Dili Kuramsal ve Eleştirel Eğilimler*. İstanbul: Kavram Yayınları.
37. Can Aktan, C. (2018). "Mülkiyet Hakları Felsefesi", *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, (18), 196-204.
38. Cevizci, A. (1999). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
39. Coş, N. (1969, Ağustos). "Türkiye'de Sinemaların Dağılışı", *AS Akademik Sinema*, (2), 19-26.
40. Coşkun, E. (2009). *Türk Sinemasında Akım Araştırmaları*. İstanbul: Phoenix Yayınları.
41. Çalışlar, A. (1986). *Gerçekçilik Estetiği*. İstanbul: De Yayınları.
42. Dadak, Z., & Göl, B. (2009). *60'ların Türk Sineması*. Antalya: AKSAV Yayınları.
43. Daldal, A. (2005). *1960 Darbesi ve Türk Sinemasında Toplumsal Gerçekçilik*. İstanbul: Homer Yayınevi.
44. Dede, K. (2017). Altmışlı Yılların Anayasal Gündemi ya da Bir Siyasal Özne Olarak 1961 Anayasası. *Türkiye'nin 1960'lı Yılları içinde* (s. 809-830). İstanbul: İletişim Yayınları.
45. Deleuze, G. (1998). *Nietzsche and Philosophy*. (H. Tomlinson, Çev.). Colombia University Press.
46. Diken Yücel, D. (2019). Sanata Ömrünü Adanmış Bir Yönetmen: Duygu Sağiroğlu Ve Sineması. *1. Uluslararası İletişim ve Yönetim Bilimleri Kongresi Bildiri Tam Metin Kitabı*, 1011-1026, Malatya.
47. Dilipak, A. (1990). *Menderes Dönemi*. İstanbul: Beyan Yayınları.
48. Doğan Topçu, A. (2009). "Sam Amca'nın Tozları 1960'lar ve 2000'lerde Türk Sineması'nda Marshall Planı ve Demokrat Parti'nin Sunumu", *Kebikeç*, (27), 307-330.
49. Eaton, R. M. (1921, Haziran). "Social Fatalism", *The Philosophical Review*, 30(4), 380-384.
50. Eisenstein, S. M. (1993). *Sinema Sanatı*. (N. Şarman, Çev.). İstan-

- bul: Payel Yayınevi.
51. Eisenstein, S.M. (1985). *Film Biçimi*. (N. Özön, Çev.). İstanbul: Payel Yayınevi.
 52. Erdoğan, İ. (2007). "Karl Marx İnsan, Toplum ve İletişim", *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (25), 199-228.
 53. Eren, O. (2017). "Türkiye'de 1960'larda Müzik Alanı ve Protest Müziğin İlk Nüveleri: Anadolu Pop Akımı", *İstanbul Üniversitesi Yayınevi Sosyoloji Dergisi*, (38), 131-162.
 54. Erkılcı, H. (2003). *Türk Sinemasının Ekonomik Yapısı ve Bu Yapının Sinemamıza Etkileri*. Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sinema-TV Ana Sanat Dalı Sinema TV Programı, İstanbul.
 55. Erksan, M. (1985, Aralık). "Türkiye'de Entelijansiya Yok", *Ve Sinema*, (1), 24-38.
 56. Eroğul, C. (2017). *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*. İstanbul: Yordam Kitap.
 57. Ferraris, M. (2019). *Yeni Gerçekçilik Manifestosu*. (K. Atakay, Çev.). İstanbul: Kolektif Kitap.
 58. Fischer, E. (2005). *Sanatın Gerekliliği*. (C. Çapan, Çev.). İstanbul: Payel Yayınevi.
 59. Foucault, M. (1992). *Hapishanenin Doğuşu*. (M.A. Kılıçbay, Çev.). Ankara: İmge Yayınları.
 60. Fromm, E. (1996). *Psikanaliz ve Din*. (A. Arıtan, Çev.). İstanbul: Arıtan Yayınevi.
 61. Gianetti L (1999). *Understanding Movies*. New Jersey: Prentice Hall.
 62. Gökalp, Z. (1982). *Makaleler VII*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
 63. Göle, N. (2017). *Melez Desenler. İslam ve Modernlik Üzerine*. İstanbul: Metis Yayınları.
 64. Günay Erkol, Ç. (2017). Altmışlı Yıllarda Edebiyat: Kaliban'ın Öfkesi. M. K. Kaynar (Ed.) *Türkiye'nin 1960'lı Yılları* içinde (s. 912-920). İstanbul: İletişim Yayınları.
 65. Güneş, C. (2017). Altmışlı Yıllarda Kürt Siyasal Aktivizmi. M. K. Kaynar (Ed.) *Türkiye'nin 1960'lı Yılları* içinde (s.702-725). İstanbul: İletişim Yayınları.
 66. Güngör Kılıç, E. (2020). Genç Seyircinin Belleği: Yeşilçam'ın Genç Seyirciye Anımsattıkları. A. Özsoy (Ed.). *Sinema Seyir ve Seyirci* içinde (249-285). Konya: Literatürk Yayınları.

67. Gürdaş, B. (2017). Altmışlı Yıllarda Sanat Ortamı. M. K. Kaynar (Ed.) *Türkiye'nin 1960'lı Yılları* içinde (s.1061-1065). İstanbul: İletişim Yayınları.
68. Hamamcıoğlu, K. (2010). *Memduh Ün Sinemasında Edebiyat Uyarlamaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo Televizyon Ve Sinema Anabilim Dalı, Sinema Bilim Dalı, İstanbul.
69. Hasdedeoğlu, M. O. (2008). *Toplumcu Gerçekçilik ve Sabahattin Ali'nin Hikâye Kişileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
70. Hegel, G. W. F. (2011). *Eстетik*. (A. Yardımlı, Çev.). İstanbul: İdea Yayınları.
71. Holland, E. (2013). *Deleuze ve Guattari'nin Anti-Oedipus'u Şizofreniye Giriş*. (A. Utku & M. Erkan, Çev.). İstanbul: Otonom Yayıncılık.
72. Hugo, V. (2013). *Sefiller*. (C. Karakaya, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
73. İnternet: 1961 Anayasası. (9 Temmuz, 1961). Web: <https://www.anayasa.gen.tr/1961ay.htm> adresinden 03 02, 2020'de alınmıştır.
74. İnternet: Badiou, A. (2020). Cinema and Philosophy. Web: <https://www.youtube.com/watch?v=Arwso3fy50M> adresinden 20 Ocak 2020'de alınmıştır.
75. İnternet: Demir, M., (2017). "Sosyalist Halk Ozanı: İhsani", *Güney Kültür Sanat Edebiyat Dergisi*. Web: <http://guneykultursanat.org/index.php/2017/12/13/sosyalist-halk-ozani-ihsani/> adresinden 17 Şubat 2020'de alınmıştır.
76. İnternet: Marc, N. (2020). Web: [bumblenut.com: http://www.bumblenut.com/drawing/art/plateaus/index.shtml](http://www.bumblenut.com/drawing/art/plateaus/index.shtml) adresinden 16 Ocak 2020'de alınmıştır.
77. İnternet: Özensel, E. (t.y.). *Köy Sosyolojisi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Yayınları. Web: file:///C:/Users/iletsm/Downloads/koy_sosyolojisi_3_donem.pdf adresinden 21.01.2021'de alınmıştır.
78. İnternet: Özgen, 2011. (2011, Aralık). "Sınırdaki Kaçakçı Olmanın Antropolojik Tarihi", *NTV Tarih*, (35). Web: http://neseozgen.net/wpcontent/uploads/sinir_kacakciliginin_antropolojik_tarihi.pdf adresinden 20 Kasım 2020'de alınmıştır.
79. İnternet: TBMM, (1961). Tutanaklar (25. 12. 1961). https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d01/c034/

- mm__01034039ss 387.pdf adresinden 12 Haziran 2020'de alınmıştır.
80. İnternet: TBMMTD, (1949). Web: [https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/ TUTANAK/TBMM/d08/c018/tbmm08018068.pdf](https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c018/tbmm08018068.pdf) adresinden 25 Nisan 2020'de alınmıştır.
 81. İnternet: Tüik, 2020. Web: <http://tuik.gov.tr/Start.do> adresinden 20 Nisan 2020'de alınmıştır.
 82. İnternet: Üçvet, K. (2017). *Hudutların Kanunu*, Lütü Ö. Akad, 1966. Web: [https://www.academia.edu/35080461/HUDUT-LARIN_KANUNU_LyüzdeC3yüzdeBCtfi_yüzdeC3yüzde96_Akad_1966](https://www.academia.edu/35080461/HUDUTLARIN_KANUNU_LyüzdeC3yüzdeBCtfi_yüzdeC3yüzde96_Akad_1966) adresinden 12 Ekim 2020'de alınmıştır.
 83. İnternet: Öztürk, M. (2004). Türk Sinemasında Gecekondu, European Journal of Turkish Studies, (1). Web: https://www.researchgate.net/publication/38451940_Turk_Sinemasinda_Gecekondu adresinden 15 Kasım 2020'de alınmıştır.
 84. Jdanov, A.A. (1996). *Edebiyat Müzik ve Felsefe Üzerine*. (F. Berkay Baltalı, Çev.). İstanbul: Kaynak Yayınları.
 85. Jung, C. G. (2013). *Dört Arketip*. İstanbul: Metis Yayınları.
 86. Kabadayı, L. (2013). *Film Eleştirisi. Kuramsal Çerçeve ve Sinemamızdan Örnek Çözümlemeler*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
 87. Kapatılan İşçi Birlik ve Federasyonları Yediyi Buldu. (1957, 8 Mayıs). *Cumhuriyet Gazetesi*.
 88. Karadoğan, A. (2018). *Modernist Estetik Türkiye'de Sanat Sineması Tarihine Giriş (1896-2000)*. Ankara: De ki Yayınları.
 89. Kayalı, K. (2015). *Yönetmenler Çerçevesinde Türk Sineması*. İstanbul: Tezkire Yayıncılık.
 90. Keser, U. (2011). "21 Aralık 1963 Kanlı Noel, Kumsal Faciası ve Bugüne Yansımaları", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 11(23), 93-121.
 91. Kirel, S. (2005). *Yeşilçam Öykü Sineması*. İstanbul: Babil Yayınevi.
 92. Kolker, R. P. (2010). *Değişen Bakış*. (E. Yılmaz, Çev.). Ankara: De Ki Yayınları.
 93. Kracauer, S. (2011). *Kitle Süsü*. (O. Kılıç, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
 94. Kracauer, S. (2015). *Film Teorisi Fiziksel Gerçekliğin Kurtuluşu*. (Ö. Çelik, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
 95. Kulešov, L. (1974). *Kuleshov on Film*. (R. Levaco, Çev.). New York: Simon and Schuster.
 96. Künüçen, H., H. (2006). *Türk Sinemasında Oyunculuk*. Yayınlan-

- mamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
97. Lukacs, G. (2013). *Çağdaş Gerçekçiliğin Anlamı*. (C. Çapan, Çev.). İstanbul: Sözcükler Yayınları.
 98. Macit, M. (2014). *Boyun Eğme-Başa Çıkma Sarkacında Kadercilik Sosyal Psikolojik Bir Yaklaşım*. Ankara: Ötüken Neşriyat.
 99. Marcuse, H. (2010). *Tek-Boyutlu İnsan*. (A. Yardımlı, Çev.). İstanbul: İdea Yayınevi.
 100. Marshall, G. (2005). *Sosyoloji Sözlüğü*. (O. Akınhay & D. Kömürçü, Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
 101. Marx, K. (1976). *1844 El Yazmaları Ekonomi, Politik ve Felsefe*. (K. Somer, Çev.). Ankara: Sol Yayınları.
 102. Marx, K. (2016). *Ekonomi Politikinin Eleştirisine Katkı*. (4. Baskı). Ankara: Eriş Yayınları.
 103. Marx, K., Engels, F. (2009). *Yazın ve Sanat Üzerine*. (V. Erdoğdu, N. Kuglin vd. Çev.). Ankara: Sol Yayınları.
 104. Meriç, M. (2017). İki Darbe Arası Müzikli Curcuna: Cazdan Saza, 60'lı Yıllarda Müzik. M. K. Kaynar (Ed.) *Türkiye'nin 1960'lı Yılları içinde* (s.989-1005). İstanbul: İletişim Yayınları.
 105. Mirowsky, J., Ross, C. E. & Cockerham, W.C. (1983). "Social Class, Mexican Culture, and Fatalism: Their Effects on Psychological Distress", *American Journal of Community Psychology*, 11(4), 383-399.
 106. Monaco, J. (2014). *Bir Film Nasıl Okunur?* (E. Yılmaz, Çev.). İstanbul: Oğlak Yayıncılık.
 107. Nietzsche, F. (2002). *Güç İstenci*. (S. Umran, Çev.). İstanbul: Birey Yayıncılık.
 108. Odabaş, B. (2007). "Sinema ve Renk", *İstanbul Kültür Üniversitesi Dergisi*, (1), 39-48.
 109. Oğuzhan, Ü. A. (2007). "Türkiye'de Modernleşmenin Oluşumu ve Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Batılılaşma Olgusu: "Kiralık Konak", "Sözde Kızlar", "Yaprak Dökümü" . *Türk Tarih Kurumu, Belleten*, 55(1), 111-144.
 110. Onaran, A. Ş. (1994). *Türk Sineması (1. Cilt)*. İstanbul: Kitle Yayınları.
 111. Onaran, O., Abisel, N., Köker, L., Köker, E. (1994). *Türk Sinemasında Demokrasi Kavramının Gelişmesi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
 112. Orgun, H. (2018). *1940-1980 Arası Dönemde Türk Toplumsal Ger-*

- çekçi Resminde Kadın İmgesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
113. Örs, B. (1996). *Türkiye’de Askeri Müdahaleler (Bir Açıklama Modeli)*. İstanbul: Der Yayınları.
 114. Özen, E. (1999). “Türk Sinemasında “Akım-Hareket” Değerlendirmelerine “Toplumsal Gerçekçilik Akımı” Özelinde Eleştirel Bir Bakış ve Bir Model Önerisi” *Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yıllık 1999*. “Mahmut Tali Öngören’e Armağan”, 152-157.
 115. Özgüç, A. (1969). *1968-1969 Sinema Yılığ*. İstanbul: Demir Film Yayını.
 116. Özgüç, A. (1988a). *Arkadaşım Yılmaz Güney*. İstanbul: Broy Yayınları.
 117. Özgüç, A. (1988b). *Bütün Filmleriyle Yılmaz Güney*. İstanbul: Afa Yayıncılık.
 118. Özgüç, A. (1990). *Başlangıcından Bugüne Türk Sinemasında İlk’ler*. İstanbul: Yılmaz Yayınları.
 119. Özgüç, A. (1993). *100 Filimde Başlangıcından Bugüne Türk Sineması*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
 120. Özgüç, A. (2010). *Türk Sinemasında İstanbul*. Hyderabad: Horizon International.
 121. Özgüç, A. (2014). *Ansiklopedik Türk Filmleri Sözlüğü*. Hyderabad: Horizon International.
 122. Özgül, Y. (2010). *Türk Sinema Filmleri Ansiklopedisi 1914-1961*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
 123. Özön, N. (1995). *Karagözden Sinemaya-Türk Sineması ve Sorunları*. Ankara: Kitle Yayınları.
 124. Özön, N. (2013). *Türk Sineması Tarihi 1896-1960*. İstanbul: Doruk Yayınları.
 125. Özsoy, A. (2020). *Yeni Seyir Hallerimiz ve Deneyimlerimiz Üzerine Yazmak. Sinema Seyir ve Seyirci*. Konya: Literatürk Yayınları.
 126. Öztürk, S. (2016). *Sinefilozofi Kurosawa’nın Düşler’inde Sinefilozofik Bir Yolculuk*. Ankara: Heretik Yayınları.
 127. Öztürk, S. (2018). *Sinema Felsefesine Giriş Film-Yapımı Felsefe*. Ankara: Ütopya Yayınları.
 128. Öztürk, S. (2019). Sinematik Felsefenin Pazaryeri: Yeşilçam. D. Bayrakdar (Ed.). *Türk Film Araştırmalarında Yeni Yönelimler-15 Sinema ve Yeşilçam içinde* (s. 100). İstanbul: Bağlam Yayınları.
 129. Pudovkin, (1966). *Sinemanın Temel İlkeleri*. (N. Özön, Çev.). Ankara: Bilgi Yayınları.

130. Refiğ, H. (1971). *Ulusal Sinema Kavgası*. İstanbul: Hareket Yayınları.
131. Reyhan, E. (2008). "Eski Anadolu Kültüründe Büyü ve Büyücülük", *Akademik Bakış*, 2(3), 227-242.
132. Ryan, M., & Lenos, M. (2012). *Film Çözümlemesine Giriş*. (E. S. Onat. Çev.) Ankara: De Ki Yayınları.
133. Saç, S. (2017). Ilımlı Mücadeleden Radikal Önlemlere: 27 Mayıs 1960. M. K. Kaynar (Ed.). *Türkiye'nin 1960'lı Yılları* içinde (s.89-94). İstanbul: İletişim Yayınları.
134. Sayer, A. (1992). *Method in Social Science: A Realist Approach*. Londra: Routledge.
135. Sayın, Ö. (1994). *Aile Sosyolojisi*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
136. Scognamillo, G. (2001). "Türk Sineması'nın Ekonomik Tarihine Giriş", *Yeni İnsan Yeni Sinema Dergisi*, (9), 98-100.
137. Scognamillo, G. (2003). *Türk Sinema Tarihi*. İstanbul: Kabcacı Yayınevi.
138. Scognamillo, G. (2004). *Bay Sinema- Türker İnanoğlu*. İstanbul: Doğan Kitapçılık.
139. Scott, J. (1995). *Tahakküm ve Direniş Sanatları /Gizli Senaryolar*. (A. Türker, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
140. Sekmeç, A. C. (2012). *Renkler ve Sesler Duygu Sağıroğlu*. Antalya: AKSAV Yayınları.
141. Shayegan, D. (2002). *Yaralı Bilinç Geleneksel Toplumlarda Kültürel Şizofreni*. (Haldun, B. Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
142. Sim, Ş. (2010). "Toplumsal Gerçekliğin Türk Sineması'ndaki Öncüsü: Metin Erksan", *Bilim Kültür Sanat*, 116-129.
143. Suçkov, B. (2009). *Gerçekçiliğin Tarihi*. (A. Çalışlar, Çev.). İstanbul: Doruk Yayıncılık.
144. Şen, S. (2018, Eylül). "Türk Sinemasında Kolonyalist Performanslar. Hudutların Kanunu ve Toprağın Kanı Filmlerinde Türklük ve Kürtlük Temsilleri", *Teorik Bakış*, (11), 127-174.
145. Şener, M. (2017). Yön ve Milli Demokratik Devrim Hareketleri. M. K. Kaynar (Ed.). *Türkiye'nin 1960'lı Yılları* içinde (s.364). İstanbul: İletişim Yayınları.
146. Şener, S. (1971). *Çağdaş Türk Tiyatrosu Ahlak Ekonomi ve Kültür Sorunları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basım Evi.
147. Şener, S. (1999). *Cumhuriyet'in 75. Yılında Türk Tiyatrosu*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
148. Şentürk, Ü. (2018). Gerçekçiliğin Siber Göçü: Dijital Evrende

- Akışkan Deneyimler. Z. Kara (Ed.). *Gerçeklik, Arzu ve Göçebelik Üzerine* içinde (s. 125-157). Konya: Çizgi Kitabevi.
149. Tahir, K. (2019). *Bozkırdaki Çekirdek*. İstanbul: İthaki Yayınları.
150. Teksoy, R. (2007). *Rekin Teksoy'un Türk Sineması*. İstanbul: Oğlak Yayıncılık.
151. Teksoy, R. (2009). *Rekin Teksoy'un Sinema Tarihi*. (Cilt 2). İstanbul: Oğlak Yayınları.
152. Thompson, E. P. (1977). *The Socialist Register*. Londra :The Merlin Press.
153. Topuz, H. (1973). *100 Soruda Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
154. Tunalı, İ. (2003). *Marksist Estetik*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
155. Türk, İ. (2001). *Halit Refiğ Düşlerden Düşüncelere Söyleşiler*. İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
156. Türk, İ. (2004). *Senaryo: Bülent Oran*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
157. Türkali, V. (1978). *Eski Filmler*. İstanbul: Cem Yayınları.
158. Türkali, V. (1985). *Bu Gemi Nereye*. İstanbul: Cem Yayın Evi.
159. Uçakan, M. (1977). *Türk Sinemasında İdeoloji*. İstanbul: Düşünce Yayınları.
160. Vertov, D. (2007). *Sine-Göz*. (A. Ergenç, Çev.). İstanbul: Agora Kitaplığı.
161. Yanık, A., & Bora, T. (2017). Altmışlı Yıllarda Türkiye'nin Siyasi Düşünce Hayatı. M. K. Kaynar (Ed.). *Türkiye'nin 1960'lı Yılları* içinde (s. 280-285). İstanbul: İletişim Yayınları.
162. Yaylagül, L. (2018). *Sinema Toplum Siyaset*. Ankara: Dipnot Yayınları.
163. Yeni Sinema (1966). "Ellinci Yıla Önsöz", (3), 3-5.
164. Yıldız, E. (2008). *Gecekondu Sineması*. İstanbul: Hayalet Kitabevi.
165. Yılmaz, B. (2008). *Türk Resminde Toplumsal Gerçekçiler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
166. Ziss, A. (2011). *Estetik*. (Y. Şahan, Çev.). İstanbul: Hayalbaz Kitap.
167. Zürcher, E. J. (2016). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*. (Y. Saner, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.